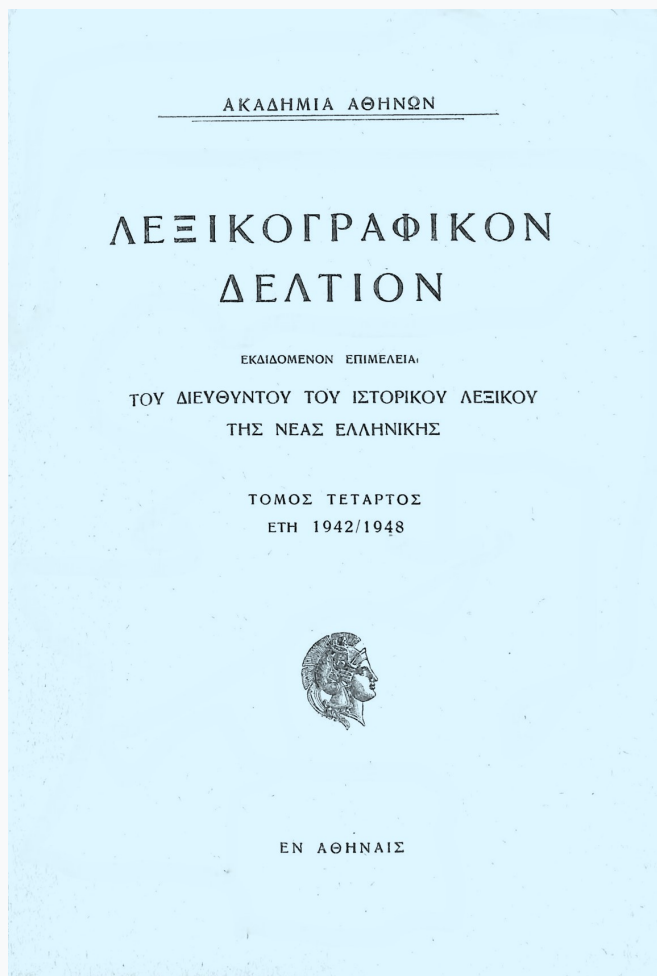

Lexicographic Bulletin

Vol 4 (1948)

Lexicographic Bulletin

Ἡ κατάληξις -ίδι ὡς περιληπτικὴ ἐν τοπωνυμίαις

Stavros Manesis

doi: [10.12681/ld.39466](https://doi.org/10.12681/ld.39466)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΤΗ 1942/1948

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Γ. Ι. Κουρμούλη</i>	Γλῶσσα καὶ Λατρεία	σελ.	5 - 92
<i>Α. Α. Παπαδοπούλου</i>	Φρασεολογικά	»	93 - 128
<i>Κ. Ρωμαίου</i>	Σῦκον-συκοφάντης καὶ παρά- γωγα	»	129 - 136
<i>Γ. Ι. Κουρμούλη</i>	Καὶ πάλιν περὶ τοῦ τοπωνυ- μίου Χαννία	»	137 - 148
<i>Σ. Μάνεση</i>	Ἡ κατάληξις - ἴδι ὡς περιλη- πτικὴ ἐν τοπωνυμίοις .. .	»	149 - 153
<i>Γλωσσικὴ Ἑταιρεία</i>	Προκήρυξις διαγωνισμοῦ .. .	»	154
<i>Δ. Β. Βαγιακάκου</i>	Συμβολὴ εἰς τὴν γλωσσικὴν βιβλιογραφίαν τῶν ἐτῶν 1939 - 1947.	»	155 - 176

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ ¹

Ἐν	σελ.	129	ἀντὶ	στάχεως	γραπτέον	στάχυος
»	»	151	»	εὔρηκα	»	εὔρημα
»	»	»	»	πικνίδιν	»	πικνίδιν
»	»	152	»	<i>Emil</i>	»	<i>Émile</i>
»	»	»	»	᾽Ογολῶν	»	᾽Οζολῶν
»	»	»	»	γάλα	»	ὡς γάλα
»	»	153	»	λόγων	»	λύγων
»	»	»	»	Καλαμίδι	»	Καλαμίδι
»	»	165	στήλη β'	στίχ. 6	ἀντὶ 1939	γραπτέον 1943
»	»	»	»	» 8	» 1946	» 1944
»	»	173	(στήλη α'	στίχ. 5)	ἀντὶ	Αὐτόθι γραπτέον Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν.

¹ Ἴδὲ καὶ τὰ ἐν σ. 92 διορθωτέα.

Η ΚΑΤΑΛΗΞΙΣ -ΙΔΙ ΩΣ ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΟΙΣ

Ὁ Σ. Μενάρδος ἐν τῷ τοπωνυμικῷ Μυκόνου¹ παραθέτει τὸ τοπωνύμιον *Ἀμυγδαλίδι* ὡς προελθὸν ἐκ τινος ἐν τῇ θέσει μικρᾶς ἀμυγδαλῆς. Τὸ πρᾶγμα βεβαίως δὲν εἶναι δύσκολον· πολλαχοῦ ἀπαντῶσιν ὑποκοριστικά δένδρων ὡς τοπωνύμια: *Ἀμυγδαλίτσα, Πευκί, Χαρουπίδι* κλπ.

Εἰς τὴν παραδοχὴν ὅμως τῆς ἐρμηνείας ταύτης ἀντίκεινται τὰ ἑξῆς: 1) Ἐν Μυκόνῳ τῆς καταλήξεως *-ίδι* δὲν γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν ὑποκορισμοῦ, ἀλλὰ τοῦναντίον πρὸς δήλωσιν μεγεθύνσεως, π. χ. θὰ σοῦ φέρω ἓνα σφεδιλίδι (ἰσχυρὸν κόλαφον) νὰ σὲ κολλήσω στὸ δοῖχο. Ἦρθενε φορτωμένος ἓνα σουβαλίδι (μέγα τσουβάλι) νά!

2) Ἐπίσης ἡ πληθώρα τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς *-(ιδ)άκι* ὀρμηθεῖσα ἐκ τῶν ἀχρηστευθέντων ἐνδιαμέσων ὑποκοριστικῶν εἰς *-ίδι*, ὡς *αὐλιδάκι* (< αὐλίδι) μικρὰ αὐλή, *ὄργιδάκι* (< ὄργιδι < ὄργιά, < οὐρά) μικρὰ οὐρά, *τριχιδάκι* (< τριχίδι < τριχεᾶ) μικρὸν κόσκινον.

3) Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὑπάρχει ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀμυγδαλῶν, εἰ καὶ τοῦτο δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπαρξίν ποτε ἐν αὐτῇ μιᾶς μόνον.

4) Ἐπὶ πλεόν δύο τοπωνύμια, ἐν ἐκ Μυκόνου *Βουρλίδι* τὸ, καὶ ἕτερον ἐκ Δήλου (κατοικουμένης ὑπὸ Μυκονίων παλαιόθεν), *Ἀγριακονυζίδι*, τό.

Πάντα τ' ἀνωτέρω μοῦ ἐγέννησαν τὴν ὑποψίαν μήπως πρόκειται περὶ τῆς περιληπτικῆς καταλήξεως *-ίδι* ἐπεκταθείσης καὶ εἰς τοπωνύμια. Διότι εἶναι δύσκολον νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι μία μικρὰ ἀγριοκονυζεᾶ, φυτὸν σπιθαμιαῖον, θὰ ἔδιδε τὸ ὄνομά της εἰς τοποθεσίαν ἢ μία μικρὰ βουρλεᾶ, καὶ διότι, ἐπὶ πλεόν, τὰ βρούλλα καθὼς καὶ αἱ κόνυζαι φύονται καὶ ἀναπτύσσονται ὁμαδικῶς εἰς βαλτώδεις τόπους καὶ οὐχὶ μεμονωμένως. Τὴν κατάληξιν *-ίδι* ὡς περιληπτικὴν ἐξήτασε πρῶτος ὁ Γ. Χατζιδάκις²: «Λέξεις τινὲς τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης λήγουσαι εἰς *-ίδι* ἔχουσι περιληπτικὴν σημασίαν. Πβ. *βρισίδι, κανονίδι, τουφεκίδι* παρὰ τὰ *βρισεᾶ, κανονεᾶ, τουφεκεᾶ*. Τὴν ἀρχὴν ἔχουν ἕξ ὑποκοριστικῶν ὀνομάτων». Κατόπιν

¹ Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. Ζ' (1930) σελ. 247.

² Νέα περιληπτικὴ κατάληξις— *ίδι*, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τόμ. ΙΓ' (1916—1917) σελ. 168—169.

λέγει ὅτι ἡ περιληπτικὴ σημασία ὑπάρχει εἰς λέξεις ἔριδος, ἀγῶνος, μάχης δηλωτικὰς καὶ δὴ ὅτι θὰ προῆλθεν ἐκ τῆς λέξεως λεπίδι. Ἐν τῇ μάχῃ δηλαδὴ ἐλέχθη κατ' ἀρχὰς «τὸ λεπίδι, βρὲ παιδιὰ» καὶ κατόπιν «ἔπεσε λεπίδι» κ.λ.π. κ.λ.π. Περαιτέρω ἐξετάθη εἰς δήλωσιν τοῦ μεγάλου: «ἔφραεν ἓνα γροθίδι τοῦ δεινοῦ κακοῦ: ἔγινε μουσκίδι, τὸν πάει ριπιτίδι» κ.λ.π.

Ὁ καθηγητὴς κ. Βασίλειος Φάβης¹ γράφει ὅτι ἐκ τοῦ ρήματος βοτανίζω= ἐκρίζω καὶ συλλέγω ἀπὸ ἐσπαρμένου ἀγροῦ ἢ κήπου τὰ ζιζάνια, ἔχομεν τὸ οὐσιαστικὸν βοτανίδια τὰ, πρὸς δήλωσιν τῶν οὕτω ἐκρίζουμένων φυτῶν. Τοῦτο ἔχει πρὸς τὸ ρῆμα ὡς τὸ ἀποκαθαρίδια πρὸς τὸ ἀποκαθαρίζω, σκουπίδια - σκουπίζω, ροκανίδι - ροκανίζω. «Ἐπειδὴ δὲ αἱ λέξεις αὗται συνήθως κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν λέγονται, ἢ κατάληξις - ίδια καὶ ἐνικῶς - ίδι προσέλαβε περιληπτικὴν ἔννοιαν καὶ οὕτω ὅταν λέγωμεν σκουπίδι, ἐννοοῦμεν πολλὰ ὁμοῦ ἀπορρίμματα, οἷον «σκουπίδι καὶ κακὸ» καὶ «τὶ σκουπίδι μαζεύτηκε» καὶ «μαζεύει ροκανίδι γιὰ προσάναμμα». Ἐντεῦθεν ἐλέχθη καὶ τουφεκίδι, κανονίδι, βρισίδι κ.λ.π.

Ἡ δευτέρα ἐκδοχή, ὡς δηλοῦσα πλεόν συγκεκριμένα πράγματα, ὁρώμενα ἐν σωρῶ ὑφ' ἡμῶν, φαίνεται πιθανώτερα καὶ ἐνισχύει τὴν γνώμην ὅτι ἡ κατάληξις - ίδι ἐξετάθη καὶ εἰς τὰ τοπωνύμια ὡς περιληπτικὴ πρὸς δήλωσιν τόπου πλήρους μικρῶν θάμνων καὶ δὴ μικρῶν βοτανῶν. Πιθανὸν νὰ ἐλέχθη ὑπὸ τινος, π.χ. ὑπὸ γυναικὸς χοροτολογοῦσης, ἐπὶ τῇ θέᾳ τούτων «μωρὲ (ἢ πὼ πὼ) ἀγριακονυζίδι πὸν χεὶ δῶ! ἢ ἀγριοκονυζίδι καὶ κακό!» καὶ κατόπιν νὰ ἐγένετο τοπωνύμιον. Διότι ἡ κόνυζα εἶναι φυτὸν συνηθέστατον καὶ εὐκόλως πολλαπλασιαζόμενον ἰδίᾳ εἰς βαλτώδεις τόπους, ὡς καὶ τὸ βρύλλον. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐλέχθη βουρλίδι τὸ, (καὶ ἐν Κύθῳ καὶ Ἀμοργῶ) καὶ Ἀμυγδαλίδι τὸ, οὐχὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐν αὐτῷ ἀμυγδαλῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς βοτάνης ἀμυγδαλίδα², ἄγριόν τι χόρτον ἐδώδιμον, ἐν Χίῳ. Τὴν λέξιν δὲν ἤκουσα ἐν Μυκόνῳ, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἐλέγετο παλαιότερον.

Ἡ κατάληξις - ίδι εἰς δήλωσιν ἀφθονίας ὑπάρχει ἐν Μάνῃ, Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Συνηθέστατὴ εἶναι ἡ λέξις βλεσίδι³ ἐν τῇ πρώτῃ λεγομένη ἐπιρρηματικῶς. Π.χ. ἐν τῇ φρ. εἶναι οἱ φεῖρες βλεσίδι ἀπάνου του...»⁴. Ἐν κοινότητι Πελεκάνου Κοζά-

¹ Ἐκθεσις διαγωνισμοῦ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, Λέξεις Ἀραχόβης Παρνασσοῦ, Ἀθηνᾶ τόμ. ΜΕ' (1933) σελ. 359.

² Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λέξει.

³ Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ἰδὲ Γ. Χατζιδάκι, Ἀθηνᾶ τόμ. 38 (1926) σελ. 6, ὅστις παράγει ταύτην ἐκ τοῦ βλύω «ἀπὸ ρηματικῶν οὐσιαστικῶν... εἰς -σις σχηματίζονται ὑποκοριστικὰ εἰς ἴδιον: βλυσίδι (βλύσις) ἐκ τοῦ βλύω»—Καὶ Β. Φάβη, Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τόμ. Ε' (1918) σελ. 179-181 ἐκ τοῦ βλήσις—βάλλω.

⁴ Χειρόγραφον ὑπ' ἀριθ. 592 τοῦ Δ. Βαγιακάκου ἐν Ἀρχεῖῳ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

νης όταν εὔρουν θησαυρὸν τεθαμμένον λέγουν «βοῤῥμα βλησίδι». Ἡ λέξις ὑπάρχει ὡς τοπώνυμον ἐν Σίφνῳ, Πελεκάνῳ καὶ Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος¹. Εἰς Δρέμισαν δήμου Καλλιέων ἀπαντᾷ κατὰ πληθυντικόν, βλησίδια τὰ².

Σημειωτέα καὶ ἡ λέξις βρυμίδι³, ἀφθονία, ἐν Κύπρῳ, ἡ ὁποία ἴσως γραπτέα βρημίδι ἐκ τοῦ εὔρηκα καὶ πυκνίδι⁴, ἀφθονία στιγμάτων προσώπου (Γερμασόγεια Κύπρου). «Τὸ ὄνομα περιληπτικόν, ἔλλειπτικόν καὶ ἀριθμὸν. Αἱ ἐπὶ τοῦ προσώπου μικραὶ καὶ λεπταὶ κηλίδες, ὡς τὰ ἐξ εὐλογίας στίγματα. Ἐπίσης ἡ φάκοψις, αἱ ἐπὶ τοῦ προσώπου φακίδες: «τούτη ἡ γυναῖκα ἐγέμωσεν πυκνίδιν⁵». Πυκνίδι ἐπίσης ὀνομάζεται καὶ ἀσθένεια τῶν φύλλων τῆς καρυδιᾶς ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα *seproria Letendreana*⁶.

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μάνης ἀπαντᾷ τρεῖς τὸ τοπωνύμιον *Κοταρίδι* τὸ, κατὰ τὸν κ. Δ. Βαγιακάκον, *κοταρίδες* οἱ, εἶναι μικρὰ χόρτα—παρὰ τὸ *Κοταρίδια* τὰ, (ἐν χωρίῳ Κηπούλλα Μέσα Μάνης). Ἐπίσης τὸ τοπωνύμιον Ἄραχτίδι τὸ, τόπος περιέχων ἀδραχτίδες (ἐν Λακωνία, Μάνη, λεγομένας ἀραχτίδες). Ἄραχτίδα ἡ, «ἀτρακτυλὶς ἢ λευκόκαυλος (*carthamus leucocaulus*) καὶ ἀτρακτυλὶς ἢ μαλλωτή». Τὸ φυτὸν ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ὀνομασθῇ καὶ ὀλόκληρος πεδιάς Ἄδραχτιδόκαμπος (βλ. Ἱστορικὸν Λεξικόν). Ἐπίσης ἐν Κρήτῃ (δῆμος Ἄγ. Θωμᾶ ἐν ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίου) ἀπαντᾷ Ἀδράχτια τὰ, καὶ ἐν Σαμοθράκῃ Ἄραχτούρι τὸ. Τὸ φυτὸν τοῦτο φαίνεται συνηθέστατον καὶ εἰς πολλὰς ποικιλίας ἀπαντῶν. Ἐν Καρύστῳ Εὐβοίας καὶ Μάνη φέρεται ὡς ἄραχτος (ἄδραχτος) καὶ ἀράχτι (ἄδράχτι) τὸ φυτὸν *pimpinella peregrina* τῆς τάξεως τῶν σκιαδανθῶν καὶ ὡς ἀδράχτι τῆς γριᾶς (ἢ *calendula arvensis* - κόκκινον λουλούδι - νεκρολούλουδο)⁷.

Σὺν τούτοις θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸ κοινότατον *γρασίδι* ὁμοίως τὸ *Γαλαξίδι* ὡς τόπον περιέχοντα τὸ συνηθέστατον φυτὸν γαλατίδα. Κατὰ τὸν Π. Γεννάδιον⁸ «*Γαλατόχορτα, Γαλατσόχορτα, Γαλασίδες, Γαλαξίδες, Γαλαξίνες, ἢ Γαλό-*

¹ Γ. Τ. Κόλλια, Τοπωνυμικὸν τοῦ Δήμου Δωριέων Παρνασσίδος, Ἀθηνᾶ τόμ. ΜΔ' (1932) σελ. 115.

² Ἀυτόθι σελ. 123.

³ Φ. Κουκουλέ, Ἐκθεσις περὶ τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1919 Ἀθηνᾶ τόμ. ΛΣΤ' (1924) σελ. 263.

⁴ Χειρόγρ. Ξενοφ. Φαρμακίδου ἐν Ἀρχεῖῳ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

⁵ Ἀθαν. Α. Σακελλαρίου, Τὰ Κυπριακὰ τόμ. Β' (1891) σελ. 766. Πβ. τὰ ὑπὸ τοῦ Α. Κοραῖ, Ἄτακτα τόμ. Β' (1829) σελ. 350-351 λεγόμενα, ὅστις ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *Περκνάδες*, τὰ τῶν ἀρχαίων *περκνώματα*, σημαίνοντα καθ' Ἡσύχιον «τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ποικίλματα».

⁶ Α. Οἰκονομίδου, ἼΙ Καρυδιά, σελ. 42.

⁷ Περὶ τούτου πβ. Ἱστορικὸν Λεξικόν ἐν λέξεσιν.

⁸ Φυτολογικὸν Λεξικόν, σελ. 218.

χορτα ὀνομάζονται κοινῶς φυτά, ὧν ὁ χυμὸς εἶναι γαλακτώδης, ὡς λ.χ. εἶδη εὐφορβίου, θρίδακος, κιχωρίου, κρηπίδος, σόγγου καὶ ἄλλων».

Εἰς τοῦτο μᾶς ἐνισχύει καὶ ἡ θέσις τοῦ Γαλαξειδίου κειμένου ὑπὸ ἀμφιθεατρικὴν κλιτὴν σχηματιζομένην ὑπὸ δύο ὑψηλῶν ὑπερκειμένων λόφων. Πέριξ αὐτοῦ ἐκτείνονται βοσκήσιμοι τόποι. Ὡς γνωστὸν δὲ τὰ γαλακτώδη ταῦτα χόρτα εἶναι γλυκύτατα καὶ καταλληλότατα διὰ τροφήν τῶν βοσκημάτων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως αὐτῶν, τὴν ἀνοιξιν, θὰ καθίστων διὰ τῶν κιτριῶν ἀνθέων τῶν ἔντονον τὴν παρουσίαν των, ἰδίᾳ εἰς τοὺς πρὸς τὸν λιμένα πλέοντας. Ἐπίσης ἄλλα ἀνάλογα τοπωνύμια δεικνύοντα τὸ δυνατόν τῆς ὀνομασίας τόπων ἐκ τῶν χόρτων αὐτῶν εἶναι *Γαλασιίδα*, ἢ (ἐν Θεσπρωτίᾳ, περιοχῇ Βέλιανης), *Γαλατῖνα* ἢ, (ἐν Σαμοθράκῃ), *Γαλαίτσα*, ἢ (ἐν Χαλκιδικῇ)¹. Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην παραθέτει ὁ Κ. Σάθας²:

«Ὁ Δόδουελλ λέγει ὅτι τὸ ὄνομα Γαλαξειδιον παράγεται ἐκ τοῦ Γαλασιίδα, ἐπικαλούμενος πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ, τὸν Πανσανίαν, ὅστις σὺν ταῖς ἄλλαις περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος τῶν Ὀγολῶν δοξασίαις καὶ τὴν ἐκ τῆς πληθῆος τοῦ ἐκεῖσε φουμένου ἀσφοδέλου παρεμβάλλει»³.

Ἐν Λαγκάδα Χίου ἀπαντᾷ τὸ *Βελονίδι*⁴, τόπος περιέχων ὀνωνίδας. Ἐν Λήμνῳ *Μαγειρίδι* τὸ τόπος ἐν ᾧ εὐδοκιμοῦν ἴσως «μαγειρέματα, ἦτοι ὄσπρια, ὡς ὀνομάζονται πολλαχῶς. Πιθανὸν ὅμως νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ χόρτου *Μαχαιρίδι* τὸ, γενομένου μαχιδί (διὰ τὸ βόρειον τοῦ ἰδιώματος) καὶ κατόπιν, κατὰ παρετυμολολίαν, μαγειρίδι. Ἐν Κρήτῃ ὑπάρχει τοπωνύμιον *Μαχαιρίδια* τὰ. Σημειωτέον ὅτι ἡ λ. μαγειρεύω ἐν Λήμνῳ εὑρηται καὶ ὑπὸ τὸν τύπον μαχειρεύω ἐν φρ. «δὲ μ' ἀφὶν'ς νὰ μαχειρέψου»⁵.

Ἐν Αἴνῳ ἀπαντᾷ τὸ τοπωνύμιον *Τσουκνίδι* τό, ἐν ᾧ φρέαρ, ὅπερ ὅμως ἴσως

¹ Ἀντωνίου Μηλιαράκη, Ὀδοπορικὰ Μακεδονίας κ.λ.π. κατὰ τὸν Emil Isambert, Ἀθήναι 1878. Πβ. ἐν Ἀρχεῖῳ Πόντου τόμ. Α' (1928) Ε. Κούση, Λεξιλόγιον φυτολογικὸν Τραπεζοῦντος «γαλαίτσα ἢ, εἶδος χόρτου, οὗ ὁ ὀπὸς εἶναι γάλα».

² Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου, Ἀθήνησιν 1865, σελ. 120.

³ Ὁ κ. Κ. Ἄμαντος, Die Suffixe zur neugriechischen Ortsnamen, München, 1903 σελ. 70 τὸ ἐρμηνεύει ὡς ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Γαλαξειδίδος προελθόν.

⁴ Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λέξει βελονίδι καὶ βελονίδα ἢ. Ἐπίσης ἐν Ἡπειρῷ ἀπαντᾷ *Βαλανίδι*, τό. (Σημειωτέον ὅτι ἡ βελονίδα ἐν Μεγίστῃ λέγεται βαλανίδα). Πιθανὸν ὅμως νὰ προῆλθε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ πλήθους τῶν καρπῶν τῶν βαλανιδιῶν τοῦ τόπου, τοσοῦτον εὐδιακρίτων εἰς τὸν θεώμενον ἀνάλογον σύνδενδρον, νὰ ἐλέχθη «μωρὲ βαλανίδι ἐδῶ!» καὶ εἶτα ὀνομάσθη καὶ τὸ δένδρον καὶ ὁ τόπος ὁ περιέχων τοιαῦτα δένδρα *Βελανίδι* τό, καὶ ἐν δήμῳ Πηνηίων (Γ. Χατζιδάκι, Γλωσ. Μελέται σελ. 18).

⁵ Ἐν χειρογράφῳ Ἀρχείου Ἱστορ. Λεξικοῦ ὑπ' ἀριθ. 626 σελ. 79.

καὶ ἔκ τινος φερωνύμου κατόχου. Ὁ Kretschmer¹ ἀναγράφει ἐκ Λήμνου *Κουτσίδ*² τὸ (ἐκ χωρίου Καπί), τὸ ὁποῖον δυνατόν νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ κολλησιδί (κουλλτσιδ³) κουτσίδ⁴ ἢ ἐκ τοῦ κουκκίδι διὰ τσιτακισμού, ἂν δὲν προῆλθε καὶ τοῦτο ἔκ τινος Κουκκίδου (ἢ τοῦ Κουκκίδη).

Ἐκ τῶν μικρῶν χόρτων ἐξετάθη καὶ εἰς ἄλλα μικρὰ ὁμοειδῆ ἀντικείμενα, ὡς χάλικας, πεταλίδας. Οὕτω ἐν τῇ περιοχῇ Μάνης ὑπάρχει τὸ τοπωνύμιον *Χαλικίδι* τὸ καὶ *Πεταλίδι* τὸ, ἐν Μεσσηνίᾳ⁵. Γενομένης δὲ εἶτα συγχύσεως μεταξὺ ὑποκοριστικῆς καὶ περιληπτικῆς καταλήξεως ἐλέχθη καὶ *Κεραμίδι* τὸ, τόπος περιέχων πλῆθος ὀστράκων καὶ δὴ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίου συνοικισμού αὐτόθι, ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸς Α. τῆς Παιανίας⁶ καὶ *Κιαραμίδι* τὸ, ἐν Κάνιανη Παρνασίδος⁷ καὶ ἐν Καρπάθῳ *Κεραμί* τὸ⁸.

Περαιτέρω ἔχομεν τοπωνύμια καὶ ἐκ μεγαλυτέρων θάμνων καὶ δὴ ὑδροχαρῶν, δι' ὃν λόγον ἀνωτέρω εἶπομεν. Οὕτω ἐν Θάσῳ ἀπαντᾷ *Λυγαρίδι* τὸ, καὶ *Λυγίδι* τὸ, ἐν Ἄνδρῳ, Ἀνδρούση Πελοποννήσου καὶ Μεσσηνίᾳ, ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων *Μερσινίδι* τὸ, ἐν Χίῳ⁹ πρὸς Β. Βροντάδου. Ἐπίσης *Μερτίδι*, τὸ ἐν Σελίνῳ Κρήτης καὶ Αἰγίῳ,¹⁰ *Σμερτίδι* τὸ, ἐν Πύλῳ. Κατόπιν καὶ ἐξ ἄλλων ὑδροχαρῶν, *Καλαμίδι* τὸ, ἐν Λευκάδι¹¹.

Διστάζω νὰ συμπεριλάβω εἰς τ' ἀνωτέρω τὰ ἐκ Μάνης τοπωνύμια *Κερασιδί* τὸ (μικρὰ κερατέα), *Σουκίδι* τὸ (μικρὰ συκῆ), *Ἀγριλίδι* τὸ (μικρὰ ἀγριελαία), ἐν Πανίτση, Λακωνίας τὸ γνωστὸν *Κρανίδι* τὸ, διότι εἶναι ὑποκοριστικὰ δένδρων. Καὶ μικρὰ δένδρα μεμονωμένα δύνανται νὰ δώσουν τὸ ὄνομά των εἰς τὸν τόπον.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΝΕΣΗΣ

¹ Der heutige lesbischē Dialekt... Wien 1905 σελ. 159. Κατὰ τὸν Π. Γεννάδιον, Φυτολ. Λεξ. «*κολλητσιδα*,» ἢ καὶ «*κολλτσιδα*» διάφορα φυτά, ὧν τὸ χόρτον καὶ ἰδίως οἱ καρποί, οἱ διὰ τῶν ἀκανθῶν ἢ ἀγκιστροειδῶν ἐξαρτημάτων τὰ ὁποῖα φέρουσι, προσκολλῶνται εἰς τὸ τρίχωμα τῶν ζώων καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα τῶν ἀνθρώπων τῶν διαβαινόντων ἀπὸ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα τὰ φυτά ταῦτα φύονται...».

² Κ. Ἄμαντος, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 67.

³ Ἰω. Σαρρῆ, Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς, Ἀθηνᾶ, τόμ. Μ' [1928], σελ. 151.

⁴ Γ. Τ. Κόλια, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 128.

⁵ Ἐμ. Μανωλακάκη, Καρπαθιακά, Ἀθῆναι 1896 σελ. 157.

⁶ Στυλιανοῦ Βίου, Χιακαὶ παραδόσεις ἐν Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἐταιρείας τόμ. Η' (1925) σελ. 435. «Καὶ τὸν ἐπήγανες τὸ *Μερσινίδι* καὶ τοῦ διέβασεν τὸ Παπαδάκι (ἡγούμενος τῆς Παναγίας τῆς Μυρσινιδιωτίσσης) κ' ἐγένηκεν καλά».

⁷ Γ. Χατζιδάκι, Γλωσσικαὶ μελέται, τόμ. Α' Ἀθῆναι 1909, σελ. 18.

⁸ Ν. Ι. Κορωναίου, Λεξιλόγιον γεωγραφικὸν Ἑλληνικόν, Χαλκίς 1909. Ἐν χειρογράφῳ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐξ Ἀμισοῦ φέρεται *Καλαμίδι* τὸ, τόπος πλήρης χόρτων, καλάμων, ἀγεώργητος, ἀκαλλιέργητος. φρ. «ἀγοῦ τὸ δονὸν καλαμίδ' ἐνι. βλ. *χοζάνι*· λειβάδι». Ἐν Μυκόνῳ καλεῖται *καλαμεά* ἢ, ὁ ἀγρὸς μετὰ τὸν θερισμὸν.